

دانشگاه الزهراء(س)

دانشکده علوم اجتماعی و اقتصادی

پایان نامه جهت اخذ درجه کارشناسی ارشد

رشته جامعه شناسی

**عنوان: بررسی تطور قشربندی اجتماعی جامعه شهری از دوره
پهلوی دوم تا دهه دوم نظام جمهوری اسلامی ایران**

استاد راهنما:

جناب آقای دکتر علی رجب‌لو

استاد مشاور:

جناب آقای دکتر ابراهیم توفیق

دانشجو:

زهرا طهماسبی

مهر 1389

" کلیه دستاوردهای این تحقیق متعلق به دانشگاه الزهرا

است."

به نام خداوند جان و خرد

مدن که حق مریم

چرا با عشق و با ایمان نزیمرم

برای تا میهنم به مرز میهنم

ایران نزیمرم.

قدردانی و تشکر:

از جناب آقای دکتر گنجشاک و کدبان در بهر. مرا حاشی پشه‌های من بوده اند صیه مانه سپاس گذاری می کنم و از جناب

آقای دکتر توفیق برای تمام مشاوره های مورثخانه شان برای به شکر رسیدن این پایان نامه قدردانی می کنم همچنین از جناب

آقای دکتر نرمانی برای محبت های که نسبت به من داشتند سپاسگزارم.

قدردانی می کنم از دو فرشته خانه مان پدر و مادرم طای این چند بهاری که از عمر من گذرد همیشه پشتیبان حامی من

بودند و از پنج قتلایشان به ابراهیم دریغ ننه و ذرد و آخر پاس می دارم محبت های بی دریغ و احرم که همیشه مانند

معلی در روز من ولاد ملاحظه و مهربانی خویش قرار داده است.

چکیده:

ساختار قشربندی جامعه شهری ایران در طی دهه 1340 تا 1370 در نتیجه تحولات سیاسی، اقتصادی و اجتماعی دستخوش دگرگونی شده است. لذا هدف در این تحقیق بررسی سیر تطور قشربندی جامعه شهری ایران از دوره دوم پهلوی تا دهه دوم جمهوری اسلامی با استفاده از رهیافت وبری می باشد. بر اساس این رهیافت، ساختار قشربندی اجتماعی جامعه شهری را در 3 بعد بهره مندی از ابزارهای فعالیت اقتصادی، داشتن مهارت و صلاحیت و استفاده از فرصت های زندگی می توان بررسی کرد به این ترتیب، جامعه شهری ایران در طی این چند دهه شامل شش قشر کارفرمایان، کارکنان مستقل، مدیران و کارمندان عالی رتبه، کارمندان مشاغل علمی و تخصصی، کارمندان امور دفتری و خدمات و فروشندگان و کارگران بخش کشاورزی و تولید بوده است. این پژوهش به صورت تاریخی صورت گرفته و منابع داده های آن آمار سرشماری ده ساله نفوس و مسکن سالهای 1345، 1355، 1365، 1375 مرکز آمار ایران، بوده است.

نتایج پژوهش نشان می دهد با وجود برنامه های نوسازی در قبل از انقلاب و برنامه های توسعه در بعد از انقلاب به خصوص در دهه دوم ولی در بین قشر کارفرمایان همچنان مناسبات سنتی تفوق داشته است. کارکنان مستقل این قشر سنتی متوسط اگر چه در دوره پهلوی مورد بی مهری قرار گرفت و دولت در رشد و توسعه آن نقش بازدارندگی داشت ولی در بعد از انقلاب به دلایل متعدد رشد کرده است. اقشار متوسط در این چند دهه به خصوص در بخش دولتی در نتیجه سیاست های گسترش اقشار متوسط دولتی به خوبی رشد کردند تا چرخ های توسعه دولتی را بچرخانند اما در بخش خصوصی که بیشتر کارگران و کارمندان دون پایه در این بخش مشغول به فعالیت بودند رشد نزولی داشته است.

کلید واژه: قشربندی اجتماعی، جامعه شهری، نظام پهلوی دوم، نظام جمهوری اسلامی

فهرست :

فصل اول: کلیات

- 1-1 طرح مسئله..... 2
- 2-1 ضرورت پژوهش..... 5
- 3-1 اهداف پژوهش..... 7
- 4-1 پیشینه تحقیق..... 8
- 1-4-1 مطالعات انجام شده در داخل کشور..... 8
- 2-4-1 مطالعات انجام شده در خارج از کشور..... 12

فصل دوم : مبانی نظری پژوهش

- 2-1 ادبیات نظری..... 20
- 2-1-1 دیدگاه های کلاسیک درباره ی قشربندی اجتماعی..... 20
- امیل دورکیم..... 20
- ماکس وبر..... 24
- کارل مارکس..... 30
- 2-1-2 دیدگاه های نوین درباره ی قشربندی اجتماعی..... 35
- 2-1-2-1 ترکیب گرایی و قشربندی..... 35
- پارسونز..... 35
- دیویس و مور..... 39
- فرانک پارکین..... 43
- جان گلدتروپ..... 49
- 2-1-2-2 برخورد گرایی و قشربندی..... 55
- نیکوس پولانتزاس..... 55
- اریک الین رایت..... 58
- 2-1-3 دیدگاه نظریه پردازان ایرانی درباره ی قشربندی اجتماعی..... 62
- یرواند آبراهامیان..... 62
- محمد علی همایون کاتوزیان..... 66

67.....	احمد اشرف.....
69.....	2-2 چارچوب نظری.....
74.....	2-3 فرضیه.....
74.....	2-4 سنخ شناسی قشریندی اجتماعی.....
	فصل سوم: روش تحقیق
76.....	3-1 روش.....
77.....	3-2 روش گردآوری داده ها.....
78.....	3-4 اعتبار بیرونی و دورنی.....
79.....	3-5 منابع داده ها.....
80.....	3-6 تعریف مفاهیم.....
	فصل چهارم : تحلیل یافته ها
85.....	مقدمه.....
86.....	4-1-1 مناسبات سیاسی دهه 1340.....
91.....	4-1-2 مناسبات اقتصادی دهه 1340.....
99.....	4-1-3 مناسبات قشریندی اجتماعی در دهه 1340.....
100.....	موقعیت کارفرمایان.....
105.....	موقعیت کارکنان مستقل.....
110.....	موقعیت مدیران و کارمندان عالی رتبه.....
114.....	موقعیت کارکنان مشاغل علمی و تخصصی.....
120.....	موقعیت کارمندان امور دفتری و خدماتی و فروشندگان.....
123.....	موقعیت کارگران کشاورزی و تولید.....
128.....	4-2-1 مناسبات سیاسی دهه 1350.....
133.....	4-2-2 مناسبات اقتصادی دهه 1350.....
139.....	4-2-3 مناسبات قشریندی اجتماعی در دهه 1350.....
140.....	موقعیت کارفرمایان.....

146.....	موقعیت کارکنان مستقل
152.....	موقعیت مدیران و کارمندان عالی رتبه
158.....	موقعیت کارکنان مشاغل علمی و تخصصی
162.....	موقعیت کارمندان امور دفتری و خدماتی و فروشندگان
166.....	موقعیت کارگران کشاورزی و تولید
172.....	4-3-1 مناسبات سیاسی دهه 1360
176.....	4-3-2 مناسبات اقتصادی دهه 1360
182.....	4-3-3 مناسبات قشریندی اجتماعی در دهه 1360
183.....	موقعیت کارفرمایان
187.....	موقعیت کارکنان مستقل
193.....	موقعیت مدیران و کارمندان عالی رتبه
196.....	موقعیت کارکنان مشاغل علمی و تخصصی
201.....	موقعیت کارمندان امور دفتری و خدماتی و فروشندگان
204.....	موقعیت کارگران کشاورزی و تولید
209.....	4-4-1 مناسبات سیاسی دهه 1370
214.....	4-4-2 مناسبات اقتصادی دهه 1370
220.....	4-4-3 مناسبات قشریندی اجتماعی در دهه 1370
221.....	موقعیت کارفرمایان
225.....	موقعیت کارکنان مستقل
228.....	موقعیت مدیران و کارمندان عالی رتبه
231.....	موقعیت کارکنان مشاغل علمی و تخصصی
236.....	موقعیت کارمندان امور دفتری و خدماتی و فروشندگان
239.....	موقعیت کارگران کشاورزی و تولید

فصل پنجم: نتیجه گیری و پیشنهادات

245.....	مقدمه.....
245.....	5-1 مناسبات سیاسی دو دهه آخر عصر پهلوی تا دهه دوم نظام جمهوری اسلامی
252.....	5-2 مناسبات اقتصادی دو دهه آخر عصر پهلوی تا دهه دوم نظام جمهوری اسلامی
257.....	5-3 مناسبات قشربندی اجتماعی دو دهه آخر عصر پهلوی تا دهه دوم نظام جمهوری اسلامی
265.....	5-3-1 تفوق مناسبات سرمایه داری سنتی.....
268.....	5-3-2 رشد خرده بورژوازی.....
271.....	5-3-3 رشد اقشار متوسط دولتی: بروکراتیک و حرفه ای.....
273.....	5-3-4 رشد نزولی کادر بخش خصوصی: کارمندان و کارگران.....
277.....	5-4 پیشنهادات.....
278.....	منابع فارسی.....
286.....	منابع انگلیسی.....

جدول ها:

29.....	جدول 2-1 موقعیت نظری مفهوم طبقه در کار وبر.....
54.....	جدول 2-2 شمای طبقاتی گلدتروپ.....
61.....	جدول 2-3 ساختار طبقاتی در جوامع سرمایه داری.....
82.....	جدول 3-1 تعریف عملی قشر.....
95.....	جدول 4-1-2-1 سهم بخش های مختلف در تولید ناخالص ملی، تولید سرانه و جمعیت.....
96.....	جدول 4-1-2-2 سهم متغیر بخش ها در تولید ناخالص داخلی 52-1342.....
98.....	جدول 4-1-2-3 سهم نیروی کار بخش های مختلف اقتصادی سال های 51-1342.....
101.....	جدول 4-1-3-1 موقعیت شغلی کارفرمایان در سال 1345.....
104.....	جدول 4-1-3-2 توزیع درصدی هزینه خانوار کارفرمایان مناطق شهری در سال 1340 به ریال.....

جدول 4-1-3-3 موقعیت شغلی کارکنان مستقل و کارکنان بدون مزد در سال	1345
106.....	
جدول 4-1-3-4 سطح تحصیلات مدیران و کارمندان عالی رتبه در سال	1345
111.....	
جدول 4-1-3-7 متوسط هزینه مواد خوراکی و غیر خوراکی خانوار مدیران و کارمندان عالی رتبه در 30 روز (به	
ریال).....	112
جدول 4-1-3-7 روند افزایش دانشجویان شاغل به تحصیل در کشورهای	
دیگر.....	113
جدول 4-1-3-8 موقعیت شغلی کارکنان مشاغل علمی و تخصصی در سال	1345
114.....	
جدول 4-1-3-9 سطح تحصیلات کارکنان مشاغل علمی و تخصصی در سال	1345
116.....	
جدول 4-1-103 متوسط هزینه مواد خوراکی و غیر خوراکی خانوار کارکنان مشاغل علمی و تخصصی در 30 روز (به	
ریال).....	117
جدول 4-1-3-11 خاستگاه طبقاتی نمونه ای از پنجاه دانشجوی دانشگاه های تهران و	
ملی 46-1345.....	118
جدول 4-1-3-12 موقعیت شغلی کارمندان امور دفتری و خدماتی و فروشندگان در سال	1345
120.....	
جدول 4-1-3-13 سطح تحصیلات کامندان امور دفتری و خدماتی و فروشندگان در سال	1345
121.....	
جدول 4-1-3-14 متوسط هزینه مواد خوراکی و غیر خوراکی خانوار کامندان امور دفتری و خدماتی و فروشندگان در 30 روز (به ریال).....	122
جدول 4-1-3-15 موقعیت شغلی کارگران کشاورزی و تولید در سال	1345
123.....	

جدول 4-1-3-16 سطح تحصیلات کارگران کشاورزی و تولید در سال	1345
124.....	
جدول 4-1-3-17 متوسط هزینه مواد خوراکی و غیر خوراکی خانوار کارگران کشاورزی و تولید در 30 روز (به ریال).....	125
جدول 4-2-2-1 سهم بخش های مختلف در تولید ناخالص ملی 1351 تا	1356
135.....	
جدول 4-2-2-2 سهم نیروی کار بخش های مختلف اقتصادی سال های	135-56
136.....	
جدول 4-2-3-1 موقعیت شغلی کارفرمایان در سال 1355.....	140
جدول 4-2-3-2 سطح تحصیلات کارفرمایان در سال 1355.....	143
جدول 4-2-3-3 توزیع درصدی خانوارهای نمونه کارفرمایان و گروه های درآمد ماهانه به ریال در سال 1354 (به ریال).....	144
جدول 4-2-3-4 موقعیت شغلی کارکنان مستقل و کارکنان بدون مزد در سال	1355
146.....	
جدول 4-2-3-5 سطح تحصیلات کارکنان مستقل در سال 1355.....	147
جدول 4-2-3-6 توزیع درصدی خانوارهای نمونه کارکنان مستقل و گروه های درآمد ماهانه به ریال در سال 1354 (به ریال).....	149
جدول 4-2-3-7 موقعیت شغلی مدیران و کارمندان عالی رتبه در سال 1355.....	152
جدول 4-2-3-8 سطح تحصیلات مدیران و کارمندان عالی رتبه در سال 1355.....	153
جدول 4-2-3-9 شغل اصلی پدران وزیران در دوره محمد رضا شاه.....	154
جدول 4-2-3-10 توزیع درصدی خانوارهای نمونه مدیران و کارمندان عالی رتبه و گروه های درآمد ماهانه به ریال در سال 1354 (به ریال).....	149
جدول 4-2-3-11 موقعیت شغلی کارکنان مشاغل علمی و تخصصی در سال	1355
157.....	
جدول 4-2-3-12 سطح تحصیلات کارکنان مشاغل علمی و تخصصی در سال	1355
159.....	

جدول 13-3-2-4 توزیع درصدی خانوارهای نمونه کارکنان مشاغل علمی و تخصصی و گروه های درآمد ماهانه به ریال در سال 1354 (به ریال).....	160
جدول 14-3-2-4 موقعیت شغلی کارمندان امور دفتری و خدماتی و فروشندگان در سال 1355.....	162
جدول 15-3-2-4 سطح تحصیلات کارمندان امور دفتری و خدماتی و فروشندگان در سال 1345.....	163
جدول 16-3-2-4 توزیع درصدی خانوارهای نمونه کارمندان امور دفتری و خدماتی و فروشندگان و گروه های درآمد ماهانه به ریال در سال 1354 (به ریال).....	164
جدول 17-3-2-4 موقعیت شغلی کارگران کشاورزی و تولید در سال 1355.....	166
جدول 18-3-2-4 سطح تحصیلات کارگران کشاورزی و تولید در سال 1355.....	167
جدول 19-3-2-4 توزیع درصدی خانوارهای نمونه کارگران کشاورزی و تولید و گروه های درآمد ماهانه به ریال در سال 1354 (به ریال).....	168
جدول 1-2-3-4 برآورد خسارات اقتصادی جنگ تحمیلی عراق و ایران.....	178
جدول 2-2-3-4 تولید ناخالص ملی بر حسب فعالیت های اقتصادی در سال 1358 و 1363.....	179
جدول 1-3-3-4 موقعیت شغلی کارفرمایان در سال 1365.....	182
جدول 2-3-3-4 سطح تحصیلات کارفرمایان در سال 1365.....	185
جدول 3-3-3-4 توزیع درصدی خانوارهای نمونه کارفرمایان و گروه های درآمد ماهانه به ریال در سال 1365 (به ریال).....	186
جدول 4-3-3-4 موقعیت شغلی کارکنان مستقل در سال 1365.....	188
جدول 5-3-3-4 سطح تحصیلات کارکنان مستقل در سال 1365.....	190
جدول 6-3-3-4 توزیع درصدی خانوارهای نمونه کارکنان مستقل و گروه های درآمد ماهانه به ریال در سال 1365 (به ریال).....	191
جدول 7-3-3-4 موقعیت شغلی مدیران و کارمندان عالی رتبه در سال 1365.....	193
جدول 8-3-3-4 سطح تحصیلات مدیران و کارمندان عالی رتبه در سال 1365.....	194

- جدول 4-3-3-9 توزیع درصدی خانوارهای نمونه مدیران و کارمندان عالی رتبه و گروه های درآمد ماهانه به ریال در سال 1365 (به ریال).....194
- جدول 4-3-3-10 موقعیت شغلی کارکنان مشاغل علمی و تخصصی در سال 1.....196
- جدول 4-3-3-11 سطح تحصیلات کارکنان مشاغل علمی و تخصصی در سال1355
- جدول 4-3-3-12 روند افزایش تعداد دانشجویان از سال 1357 تا 1368.....199
- جدول 4-3-3-13 توزیع درصدی خانوارهای نمونه کارکنان مشاغل علمی و تخصصی و گروه های درآمد ماهانه به ریال در سال 1365 (به ریال).....200
- جدول 4-3-3-14 موقعیت شغلی کارمندان امور دفتری و خدماتی و فروشندگان در سال 1365
- جدول 4-3-3-15 سطح تحصیلات کارمندان امور دفتری و خدماتی و فروشندگان در سال1365
- جدول 4-3-3-16 توزیع درصدی خانوارهای نمونه کارمندان امور دفتری و خدماتی و فروشندگان و گروه های درآمد ماهانه به ریال در سال 1365 (به ریال).....203
- جدول 4-3-3-17 موقعیت شغلی کارگران کشاورزی و تولید در سال 1365.....204
- جدول 4-3-3-18 سطح تحصیلات کارگران کشاورزی و تولید در سال 1365..206
- جدول 4-3-3-19 توزیع درصدی خانوارهای نمونه کارگران کشاورزی و تولید و گروه های درآمد ماهانه به ریال در سال 1365 (به ریال).....207
- جدول 4-4-2-1 هزینه ها و درآمدهای دولت در طی برنامه اقتصادی اول.....215
- جدول 4-4-2-2 رشد متوسط سالانه تولید ناخالص داخلی و ارزش افزوده ی بخش های اصلی اقتصادی در برنامه اول (68-1372).....215
- جدول 4-4-2-3 ارزش افزوده و سهم بخش های اقتصادی از تولید ناخالص داخلی سال1375
- جدول 4-4-3-1 موقعیت شغلی کارفرمایان در سال 1375.....221
- جدول 4-4-3-2 سطح تحصیلات کارفرمایان در سال 1375.....222

- جدول 3-3-4-4 توزیع درصدی خانوارهای نمونه کارفرمایان و گروه های درآمد ماهانه
 به ریال در سال 1375 (به ریال)..... 223
- جدول 4-4-3-4 موقعیت شغلی کارکنان مستقل در سال 1375..... 224
- جدول 5-3-4-4 سطح تحصیلات کارکنان مستقل در سال 1375..... 226
- جدول 6-3-4-4 توزیع درصدی خانوارهای نمونه کارکنان مستقل و گروه های درآمد
 ماهانه به ریال در سال 1375 (به ریال)..... 227
- جدول 7-3-4-4 موقعیت شغلی مدیران و کارمندان عالی رتبه در سال 1375..... 228
- جدول 8-3-4-4 سطح تحصیلات مدیران و کارمندان عالی رتبه در سال 1375..... 229
- جدول 9-3-4-4 توزیع درصدی خانوارهای نمونه مدیران و کارمندان عالی رتبه و گروه
 های درآمد ماهانه به ریال در سال 1375 (به ریال)..... 230
- جدول 10-3-4-4 موقعیت شغلی کارکنان مشاغل علمی و تخصصی در سال
 1375..... 231
- جدول 11-3-4-4 سطح تحصیلات کارکنان مشاغل علمی و تخصصی در سال
 1375..... 232
- جدول 12-3-4-4 مقایسه شاخص های فرهنگی بر اساس مرکز آموزشی -
 فرهنگی..... 234
- جدول 13-3-4-4 توزیع درصدی خانوارهای نمونه کارکنان مشاغل علمی و تخصصی و
 گروه های درآمد ماهانه به ریال در سال 1375 (به ریال)..... 235
- جدول 14-3-4-4 موقعیت شغلی کارمندان امور دفتری و خدماتی و فروشندگان در سال
 1375..... 236
- جدول 15-3-4-4 سطح تحصیلات کارمندان امور دفتری و خدماتی و فروشندگان در
 سال 1375..... 237
- جدول 16-3-4-4 توزیع درصدی خانوارهای نمونه کارمندان امور دفتری و خدماتی و
 فروشندگان و گروه های درآمد ماهانه به ریال در سال 1375 (به ریال)..... 238
- جدول 17-3-4-4 موقعیت شغلی کارگران کشاورزی و تولید در سال 1375..... 239
- جدول 18-3-4-4 سطح تحصیلات کارگران کشاورزی و تولید در سال 1375..... 240

جدول 19-3-4-4 توزیع درصدی خانوارهای نمونه کارگران کشاورزی و تولید و گروه های درآمد ماهانه به ریال در سال 1375 (به ریال).....241

جدول 1-5 ترکیب قشربندی در جامعه شهری ایران در سال های 1345، 1355، 1365، 1375.....258

جدول 2-5 میزان تحصیلات کارکنان مشاغل مختلف از سال 1345 تا 1375.....260

جدول 3-5 توزیع هزینه خانوار بر حسب وضع شغلی سرپرست خانوار در منطق شهری های 1356-1376.....262

نمودارها:

نمودار 1-2 طبقه های اجتماعی بر پایه اندیشه ماکس وبر.....26

نمودار 2-2 نقش اشکال تحریم در شکل گیری طبقات اجتماعی.....46

نمودار 3-2 ابعاد کار، اشکال قرارداد استخدامی و موقعیت طبقات کارمندان.....52

نمودار 4-2 نمودار موقعیت متناقض در جوامع سرمایه داری امروزی.....60

نمودار 1-4 ترکیب قشربندی اجتماعی جامعه شهری سال 1345.....127

نمودار 2-4 ترکیب قشربندی اجتماعی جامعه شهری سال 1355.....170

نمودار 3-4 ترکیب قشربندی اجتماعی جامعه شهری سال 1365.....208

نمودار 4-4 ترکیب قشربندی اجتماعی جامعه شهری سال 1375.....242

نمودار 1-5 ترکیب قشربندی جامعه شهری ایران در سال های 1345 تا 1375.....259

نمودار 2-5 موقعیت اقتصادی اقشار مختلف در سال 1347.....262

نمودار 3-5 ترکیب موقعیت شغلی کارفرمایان.....265

نمودار 4-5 ترکیب موقعیت شغلی کارکنان مستقل.....268

نمودار 5-5 ترکیب موقعیت شغلی اقشار متوسط.....271

نمودار 6-5 ترکیب موقعیت شغلی اقشار پایین273

فصل اول :

کلیات

1-1 طرح مسئله:

ساختارهای اجتماعی نظاماتی هستند بادوام و سامان بخش که با تعیین فراخانها و تنگناها، هدایت گرو محدودکننده یا الهام بخش رفتار آدمیان اند. (لینل 1373: 168)

شواهد تاریخی نشان می دهند که تحولات عمیق و پی در پی در ساختار اجتماعی ایران از زمان رژیم پهلوی بوده که فصل جدیدی را در تاریخ ایران گشوده است در این دوره در نتیجه نوسازی های اقتدارگرایانه این رژیم جامعه دستخوش دگرگونی های اجتماعی و اقتصادی عمده ای شده است که الگوی دیرپای زندگی در این دوران از هم گسسته و تمایلات اجتماعی جدید در نتیجه مدرنیزاسیون و برخورد با غرب القا شده است.

برپا کردن جامعه ای شبه غربی که اصطلاحاً فرنگی مآبی گفته می شود، روح حاکم بر تجدد عصر رضاشاه بود. هدف اصلی گسترش طرز فکر، نحوه سلوک غربی و ایجاد رفتاری شبه غربی در همه طبقات و گروه های اجتماعی بود و به گفته کاتم بر این اساس آموزش و پرورش، صنعت و ارتباطات، ارتش و ساختار حقوق کشور به طور فزاینده ای گرایش به غربی شدن پیدا کرد. (کاتم 1371: 12)

درک شاهان پهلوی از مدرنیزاسیون درک ناقصی بود آنها تا جایی از رفرم ها را می پذیرفتند که حیات سیاسی شان را به خطر نیاندازد و تصویری کردند که مدرن سازی اقتصادی لاجرم به مدرن سازی اجتماعی و فرهنگی می انجامد و با تغییراتی از قبیل ایجاد دولت مطلقه شبه مدرن، بروکراسی، کارخانجات، ارتش، اصلاحات مالی، تمرکز منابع مالی و... می خواستند روند مدرنیزاسیون را در ایران در زمان کوتاه همانند تحولات در غرب پیش برند در حالی که مدرنیته تاریخی پیچیده و طولانی دارد که باید به عنوان فرایندی از تغییرات نهادی و عقلایی تلقی شود. مدرنیزاسیون در غرب زاینده انقلاب صنعتی، شهرنشینی گسترده، جنبش ها و تحولات سیاسی متعدد، رشد علم و تکنولوژی و به کارگیری آن در زندگی روزمره، کاهش قدرت مذهب و نهادهای مذهبی در زندگی مردم و طبعاً همراه با توجیهات نظری و

ایدئولوژی خاص بوده است در حالی که این توجیهاات و ایدئولوژی ها در جریان نوسازی ایران شکل نگرفت " تحولات حاصل از نوسازی در ایران نسبت به تحولات فکری سبقت تاریخی داشته بر خلاف نوسازی در غرب که مقدمات فکری تحولات اجتماعی به ویژه نگرش پروتستان به زندگی مادی از پیش در آنها فراهم گردیده بود بدین سان پوشش فکری لازم برای تحولات عینی جامعه وجود نداشت. " (بشیریه 1382 : 135 و 136)

پس روند تحولات ناقص در جوامعی مثل ایران باعث شد شکل ناموزونی از مدرنیسم را تجربه کند که مهم ترین ویژگی های این مدرنیسم " دولتی بودن، ناکامل و انتخابی بودن و از بالا بودن این رفرم های مدرن است توسط رهبران مدرن کشورهای اسلامی مانند آتاتورک در ترکیه یا شاهان پهلوی در ایران و ناصر و سادات در مصر صورت گرفت که ثبات سنتی این جوامع را در مدت نسبتاً کوتاهی برهم زده و عدم ثبات سیاسی اجتماعی را بخشی از زندگی روزمره این جوامع ساخت. " (کمالی الف 1381 : 173 و 174)

ساختار های سیاسی، اجتماعی و اقتصادی در رابطه متقابل با یکدیگر می باشند که تغییر در یکی زمینه تغییر در دیگر را نیز به وجود می آورد در نتیجه تغییرات سیاسی و اقتصادی در دوره پهلوی دوم مثل اجرای برنامه اصلاحات ارضی، انقلاب سفید، افزایش ناگهانی قیمت نفت، ایجاد کارخانه های جدید و افزایش میزان فارغ التحصیلان دانشگاه ها و... ساختار اجتماعی نیز شاهد تغییراتی بوده است و با پدید آمدن اقشار جدید با افکار و ارزش های جدید دوپارگی های اجتماعی بیشتر نمایان شد و ترکیب و ساخت قشر بندی جامعه شهری ایران ناموزون و نامتقارن شد که تنش ها و تناقضاتی جدی درون آن بوجود آمد که در نهایت باعث شد که در بهمن ماه سال 1357 انقلابی در ایران رخ دهد که گروه ها و دسته بندی های اقتصادی - اجتماعی سنتی و مدرن شهری و گروه حاشیه نشینان با اهداف و خواسته های مختلفی در آن شرکت کنند.